

V NEZNANO SREDI NOČI

Avtor zapisa: Luka Vončina

Pripovedovalka: Valerija Leskovec (roj. 2. 9. 1951)

Zgodbo mi je pripovedovala moja stara mama, mama moje mame, Valerija Leskovec, ki živi v Godoviču. Leta 1991 je bila stara 39 let in je delala kot medicinska sestra v Zdravstvenem domu Idrija.

Valerija Leskovec pripoveduje:

Bila je nedelja zvečer, 30. junija 1991. Skupaj z družino smo odšli spat v upanju, da si spočijemo za prihajajoči delovni teden. A sredi noči je zazvonil telefon. Oglasila sem se, saj smo bili zdravstveni delavci v tistih dneh v stalni pripravljenosti. Klicali so me iz Zdravstvenega doma Idrija in podali navodilo: »Počakaj pred bifejem v Godoviču. Te poberemo.« Vprašala sem, kam gremo, a so mi odgovorili zelo nejasno.

Možu Ivanu sem povedala, da moram iti. Bil je v skrbeh. Spraševal me je, kam, pa mu nisem znala povedati. Odprla sem vrata otroške sobe, kjer sta mirno spali obe hčeri, takrat stari 15 in 14 let. Upala sem, da ju ne vidim zadnjič. Bilo me je strah.

V tišini noči sem peš odšla od doma ... v neznano ... v strahu, kaj me čaka. Bila sem vajena vseh možnih zdravstvenih scenarijev, a vojne in njenih grozot nisem poznala. Opazovala sem nekoliko rdečkasto nebo v smeri Črnega Vrha in slišala sem poke. Godovič pa je počival v miru noči. Noč je kar naenkrat postala še bolj strašljiva. Prišla sem na dogovorjeno mesto in čakala. Na drugi strani ceste je na avtobusni postaji stal vojak. Bil je polno oborožen, se sprehajal gor in dol in pogledoval v mojo smer. Zdelo se mi je nenavadno, ker je bil sam. Še danes ne vem, kateri strani je pripadal. Je bil tam zaradi mene? Je imel kakšno posebno nalogo? Ne vem.

Sodelavci iz Zdravstvenega doma Idrija so prišli, me pobrali v reševalno vozilo in smo šli. Povedali so mi, da gremo v Črni Vrh, da se menda tam dogajajo čudne stvari. Ko smo prišli na plac v Črni Vrh, je tam bila ogromna množica ljudi ... uniformirani vojaki, civilisti, domačini, stari, mladi, otroci ... Izvedeli smo, da so vojaki razstrelili skladišče orožja in eksploziva, da je po Črnem Vrhju zato nastalo ogromno škode. In Črni Vrh je tako postal ogroženo območje. Dobili smo ukaz: »Bodite tukaj, čakajte, če vas bomo potrebovali. Na mesto eksplozije ne hodite.«

Bili smo tam, čakali, celotna urgentna ekipa (zdravnik, medicinska sestra in reševalec) ... za nas je bila to povsem neznana situacija, bili smo v strahu ... opazovali smo množico ljudi in premišljevali, kaj vse

naj čaka. A v tej noči smo imeli en sam primer. Oskrbeli smo gospo, ki ji je ob izhodu iz hiše na glavo padel strešnik.

Dežurali smo do jutra, ko nas je zamenjala druga urgentna ekipa. Tako smo se v Črnem Vrhu izmenjevali še naslednjih 14 dni, ko so čistili območje po eksploziji.

Kljub temu, da nisem vedela, kaj vse nas še čaka v prihajajočih dneh, sem prišla domov srečna. Bila sem živa in spet sem videla svojo družino.

Luka Vončina, 8.c

OŠ IDRIJA

Mentorica: Marija Majnik

MOJ OČE IN OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

Učenci 7. razreda smo bili pri učiteljici zgodovine Mariji Majnik, povabljeni, da z zgodbo svojih staršev ali starih staršev sodelujemo pri obujanju zgodb iz časov osamosvajanja Slovenije.

Osamosvojitev Slovenije se je dogajala v letu 1991, ko je bil moj oče star 14 let. Ko sem ga povprašal, česa se spomni, mi je povedal dvojce kratkih spominov.

Prvi je bil ta, da je bil nekega dne pri prijatelju na obisku. Oči je takrat živel v Ljubljani, v soseski Nove Jarše. S prijateljem sta bila, sede na stolu, obrnjena eden proti drugemu, povsem zatopljeni v igro, ko je naenkrat strašansko počilo; počilo je tako močno, da sta oba hkrati skočila iz stola pokonci in se skoraj zabila z glavo eden v drugega. Potem sta oba stekla na balkon gledat, kaj se dogaja. Letalo, ki je kot opomin na morebiten napad jugoslovanske vojske preletavalo Slovenijo, je prebilo zvočni zid zaradi nizkega leta, kar je povzročilo velik pok. Seveda sta se oba s prijateljem zelo ustrašila, očeta pa so prijateljevi starši takoj za tem poslali domov, saj niso vedeli, kaj se bo morebiti utegnilo še zgoditi.

Z drugo zgodbo, pa mi je opisal potovanje, ko so s starši bežali iz Ljubljane proti Cerknemu, kjer imajo sorodnike. Stara starša sta namreč ocenila, da bi bilo najbolj nevarno ostati v Ljubljani zaradi morebitnih napadov jugoslovanske vojske na prestolnico, zato so v petek popoldan, po koncu šole in službe v naglici spakirali in se odpravili na pot.

Pot jih je vodila iz Ljubljane proti primorski avtocesti. Zaradi prenapetega vzdušja v državi in morebitne nevarnosti napadov, so se prebivalci Slovenije zadrževali v svojih domovih in zato je bila cesta nenavadno prazna. V napeti tišini so se peljali do Vrhnike, ko so v neposredni bližini avtoceste zagledali tanke, s topovi usmerjenimi proti avtocesti, torej tudi proti njim. Oče pravi, da se takrat sploh ni tako

zelo zavedal nevarnosti, ki jim je pretila, je pa po obrazih in smrtni tišini svojih staršev sklepal, da gre zares.

Ko so se pripeljali mimo Logatca, kjer ni bilo več tako velike možnosti, da so še kje prisotni tanki, je tudi napetost očetovih staršev nekoliko popustila in šele takrat so se začeli pogovarjati.

Oče in stari starši se še po 34 letih spominjajo teh dveh dogodkov.

Vojna je najhujše, kar lahko v zgodovini človeštva zaneti kar človek sam in tega bi se morali zavedati vsi, še posebej predstavniki vlad, ter stremeti k mirnim dialogom in razreševanju konfliktov. Trpljenja, ki ga s seboj prinese vojna, si zagotovo ne zasluži noben.

Patrik Vojska, 7.a

OŠ IDRIJA

Mentorica: Marija Majnik

SPOMINI SORODNIKOV

»Slovenska domovina je naša mati, kateri dolgujemo hvaležnost in zvestobo. Kdor je leta 1991 branil domovino, je častno izpolnil svojo dolžnost pred obličjem zgodovine.«

To je posvetilo na spominskem obeležju osamosvojitveni vojni za Slovenijo, ki se je uradno začela 27. junija 1991 ob 1.15 uri in končala 7. julija 1991 s podpisom Brionske deklaracije. Posvetilo je postavljeno v Idriji.

Ker se mi zdi, da je nujno ohraniti spomine na ta poseben čas slovenske zgodovine, že več let sodelujem v projektu »Tudi pri nas je potekalo osamosvajanje Slovenije«, ki sem se mu pridružil tudi letos kot zadnjič v devetletki. Zato, da bi bilo iz tega časa ohranjenih čim več pričevanj Slovencev, ki so to desetdnevno vojno doživeli tako ali drugače, sem prosil za sodelovanje oba brata babice Marije in jima zastavil nekaj vprašanj, kot npr. kje sta takrat bila, kaj sta delala, kako sta doživljala to desetdnevno vojno, česa ju je bilo strah, kako sta sprejemala dnevne informacije preko TV sprejemnikov, kako danes podoživljata tisti čas in kakšno je njuno razmišljanje o tej vojni. Spodaj podajam zapis njunih spominov.

JOŽE KOGEJ

V času desetdnevne vojne v Sloveniji sem bil zaposlen in sem delal v skladišču v Mercatorju. Razvažali smo hrano po vaških trgovinah, da smo jih založili z najnujnejšimi prehrabnimi artikli. Med agresijo sem varoval skladišče z hrano na Marofu še z dvema drugima sodelavcema, ker je obstajala bojazen razstrelitve skladišča s strani agresorja JLA. Ves ta čas smo spremljali po TV, kako poteka to vojno stanje v Sloveniji. Bali smo se, da pride do kaj bolj resnega, saj je takratna JNA imele dovolj orožja, da bi lahko Slovenijo popolnoma uničila. Najbolj me je fasciniralo, kako smo se kot tako majhen narod zoperstavili nekajkrat močnejši vojski JLA in kako nepojmljivo enotni smo bili v tej vojni.

Osamosvojitve mi je pomenila prehod v boljše čase in da bomo enkrat lahko sami odločali o sebi, da ne bo vedno direktiv iz Beograda, da bomo s svojim gospodarstvom sami razpolagali, sami odločali o porabi, da ne bo vedno nekje nekoga, ki bo terjal svoj delež, ne da bi pri tem sam kaj ustvaril. Informacije

Jelka Kacina so mi pomenile veliko, bil je zelo suveren poročevalec in njegovo vsakodnevno večkratno javljanje je bilo dokaj pomirjajoče. Zelo izčrpno je povedal, kaj se dogaja na slovenskem ozemlju med agresijo s strani JLA. Presenečen sem bil nad tem, da so pogovori med obema stranema obrodili sadove in da se je JLA umaknila iz našega ozemlja.

Moti me, da ni tako kot smo po obljubah pač vsi pričakovali. Obljubili so nam, veliki politiki, da bomo druga Švica, žal pa smo na slabšem, kot marsikatera država v Evropi. Kljub trudu in obljubam še vedno ni tako, kot bi lahko bilo. Demokratično izvoljene vlade, vse doslej, ne izpolnjujejo volje ljudstva, kar se odraža na razkrojenosti, razdvojenosti državljanov in nezadovoljstvu naroda, ki je v vsem svojem ne malem bogastvu le pričakoval nekaj več angažiranosti vlade za stabilizacijo. Tistih deset dni pa je bilo ključnih za nas, da smo se zoperstavili nekajkrat močnejši vojski. In da smo jo odnesli z minimalnimi žrtvami in uničenim imetjem. Danes vse preveč ljudi govori in poveljuje svoj boj za samostojno Slovenijo. Preveč smo kot mala država zadolženi in za mali narod, ki je v vojni, eni in drugi dal vse od sebe, da ubrani svojo domovino pred agresorjem, ni dovolj poskrbljeno. Zgodovino piše narod, ki se je boril, ne tistih sto politikov, ki odločajo zgolj o svoji alternativni. Naša mala Slovenija se mora o demokraciji še veliko naučiti. Želel bi si take enotnosti, kot smo jo pokazali v osamosvojitveni vojni vsi Slovenci, ne samo tistih nekaj sto in več.

BOŠTJAN BAŠELJ

V času agresije na Slovenijo sem služil obvezni vojaški rok na meji na jugu Srbije (Kuršumlija, Surdulica, skoraj na meji s Kosovom). Pred odhodom na služenje vojaškega roka pa sem že nekaj malega delal tudi v Gasilski enoti Idrija, kamor sem se po napadu na Slovenijo tudi vrnil in kjer sem potem deloval vseh dvanajst dni. Iz JLA sem prišel 1. maja 1991. Vsa dogajanja smo v JLA spremljali, starešine so nas obveščale o stanju na področju Slovenije, o plebiscitu, od razglasitvi samostojne države. Informacije so nam Slovencem in Hrvatom prenašali zelo nonšalantno in za vse ostale vojake smo prav mi postali naenkrat separatisti. Bili so kar sovražno nastrojeni in ni nam bilo lagodno v taki situaciji biti v vojski. Tako sem 1. maja 1991 točno ob 6.00 uri zjutraj pristal na železniški postaji v Ljubljani.

Doma sem si vzela dan ali dva počitka, nato pa sem se zglašil v Gasilski enoti in skrbel za zaklonišče na Zidgradu in na Kolektorju. Dežurali smo po osem do deset ur skupaj, z vmesno menjavo in počitkom doma in nato spet nazaj na dežurstvo. Ni me bilo takrat ničesar posebej strah, bil sem mlad fant, nekako evforičen in voljan boriti se za svojo domovino tako, kot smo bili naučeni z vsemi mogočimi vajami v JLA. Vedel pa sem, da je šlo takrat zares in da to ni zgolj »usposabljanje«.

Bili smo v strahu, vsekakor, kaj se bo iz vsega tega izcimilo, kakšne razsežnosti bo agresija JLA na Slovenijo zajela. Najbolj se mi je ob vsem tem vtisnil v spomin dan, ko je v skladišču orožja v Črnem Vrhu nad Idrijo prišlo do eksplozije. Takrat sem prišel domov ob polnoči, odspal dve uri in odšel nazaj na dolžnost dežuranja. Ob enih ponoči je zatulila sirena in vsi smo morali biti na svojih položajih. Veliko fantov, s katerimi sem dežural, pa je odšlo tudi na teren v Črni Vrh. Pretreslo nas je, spraševali smo se, od kod je ta »napad« izvršen, kdo ga je izvršil, koliko je morebitnih žrtev. Takrat pa, moram priznati, me je bilo kljub zanesenosti in mladosti vseeno malce strah, ko sem videl okrog sebe preplašene ljudi, ki so se vse mogoče spraševali. Iz JLA sem prišel poln mešanih občutkov, saj smo naenkrat tam bratje postali drug drugemu nasprotniki in tako so nas tudi obravnavali. Še kar nekaj let po tem sem se ob spominu na torturo in agresijo starešin in sovojakov v JLA kar tresel in to se je tudi tisti dan ob eksploziji v Črnem Vrhu kar naenkrat spet pojavilo, čeprav sem si dopovedoval, da sem mlad fant in da se moram boriti za svojo domovino na kakršen koli način...

Ta osamosvojitve je bila za vse nas nekaj res velikega. Razumel sem, kaj to pomeni, razumel sem, da se bo vse spremenilo, da bo življenje poslej precej bolj drugačno. Verjel sem obljubam naše vodstvene strukture in najvišje politike, Jelko Kacin je vsem nam zelo dobro predstavljal stanje, lepo ga je bilo poslušati, bil je umirjen, znal je ljudi pomiriti, bilo mi je, kot bi poslušal Marjana Kralja, ki je vodil oddajo »V nedeljo zvečer«, mirno, s pridihom sproščenosti in razbremenjenosti, obljubil je nove možnosti, pomirjajoče je deloval njegov vsakodnevni nagovor na prestrašen narod.

Kot mladega fanta me je zelo presenetila ta vojna in to, da se je sploh zgodila. Presenetila me je agresija, ki jo je izvajala slovenska teritorialna obramba na čelu z njenim vodjem, saj se Slovenija žal ni samo branila JLA kot agresorja, ampak je tudi sama nastopila zelo agresivno. Pričakoval sem več diplomacije, ki so jo bili sposobni takratni voditelji Slovenije in nek sprejemljiv dialog med voditelji držav. Lepo je bilo, ko smo bili tako enotni v svojih željah po osamosvojitvi, zdaj tega na žalost ni več, zdaj je samo še egoizem in ni več tiste enotnosti in tudi ni več enakih ciljev ...borba za lastno domovino in njeno blagostanje.

Zgodovina se mora predstaviti v vseh variantah, v vseh barvah, v vseh različicah, vedeti se mora, kdo se je za Slovenijo boril, niso se zanjo borili samo v osamosvojitveni vojni, za Slovenijo so se borili že prej, če ne bi bilo tako, potem te osamosvojitvene vojne sploh ne bi bilo. Že leta 1945 so Slovenijo (tako kot druge republike v Jugoslaviji) osvobodili od skupnega okupatorja. Ni mi vseeno, da se danes govori o osamosvojiteljih tako enostransko, ker se zanjo niso borili le medijsko izpostavljeni branilci, temveč so bili v tem udeleženi vsi Slovenci. In tako bi morala ta naša desetdnevna vojna vedno biti predstavljena ... in resnica bi morala priti na dan z vseh področij, na vseh nivojih, za vse udeležene, in posebej za žrtve te vojne, kot so bili Merljak, Furlan in še marsikateri, katerih imen niti ne poznamo. In prav je, da se spomine zapiše, ker to, kar je zapisano, ne gre tako hitro v pozabo.

Maj Vončina, 9.c

OŠ IDRIJA

Mentorica: Marija Majnik